

בני דוד עלי

מכינה ישיבתית לצה"ל | ישיבה לבוגרי צבא | ישיבה גבוהה

יח' חשון התשע"ב

-שכתוב-

בס"ד

פרשת חיי שרה: קניין מערת המכפלה – תחילת הבניין הלאומי \ הרב אליעזר קשתאל

שני קניינים יש לנו בפרשה. שני נושאים מרכזיים. בתחילת הפרשה – קניין השדה, שדה מערת המכפלה. והנושא המרכזי השני הוא קניין האישה, קניינה של רבקה.

הגמרא בקידושין [דף ב'] מחברת את שני הקניינים האלה ואומרת כי המקור לקניין אישה בכסף הוא משדה המכפלה. כתוב "כי יקח איש אשה" וכתוב "נתתי כסף השדה קח ממני", לקחת זה נקרא קניין, כמו שכתוב "השדה אשר לקח אברהם". הגמרא מבררת קשר, ושייכות, בין קניין השדה לבין קניין הקידושין על ידי כסף. חז"ל לומדים אם כן משדה עפרון את סדר הקידושין. התוספות במסכת כתובות מתייחס ללשון הגמרא החוזרת מספר פעמים ביחס לבעל שיש לו טענה כלפי הקידושין ומתברר שטענתו נטולת יסוד- "נסתחפה שדהו", "כי האישה היא השדה של הבעל". זה חוזר ומופיע בהרבה מדרשים כי השדה היא אישה, והאישה היא שדה. גם במגילת רות, המגילה כורכת את קניין האישה יחד עם קניין השדה, ופרשת השבוע שלנו שעוסקת בקניינה של אישה, עוסקת בתחילתה בקניינה של שדה. יותר מכך, אומר התנחומא שיש לשים לב שכל קניין השדה הוא **בגלל** אישה. רק בגלל "ותמות שרה" צריך לקנות את השדה. ומגדיל המדרש ודורש את הפסוק במשלי "זממה שדה ותקחהו" 'זו שרה שזממה לקנות את שדה המכפלה'. למרות שאברהם מבצע את הקניין, הקניין מיוחס לשרה. פרשה נשית, פרשה שהשם שלה הוא חיי שרה, האם, פרשה שרובה המכריע עוסק בחיפוש האם שתבוא במקום האם שאיננה.

גם בפרשת 'לך לך' וגם בפרשת 'וירא' אברהם מבסס יותר ויותר את אחיזתו במציאות – מאיש פרטי שיש לו אישה, הוא מתממש והוא מוליד ילד, יש לו אוהל ויש לו קשרים שהולכים ומתפתחים עם הסביבה, אבל בפרשה שלנו מגיע שלב חדש בהתממשות של אברהם, שלב חדש בהטוויית הבסיס לקראת האומה שבדרך - קניית קרקע בארץ ישראל. פעם ראשונה שיש לאברהם אדמה, נחלה, אחוזת ארץ. שלב חדש, לא רק בקשר לארץ, לא רק בהתממשות של אברהם בחיי המעשה, אלא צעד משמעותי לקראת הקמת אומה. אומה שעתידה לקנות קניינים בארץ - והנה הקניין הראשון. יש פה בפעם הראשונה צעד בעל אופי לאומי מובהק. עד היום אברהם לא עשה **מעשה** לאומי, היו דיבורים על גוי גדול, אבל לא מעשה, אבל כעת השדה הזה יהיה עכשיו לאברהם ולדורותיו אחריו. חשוב לאברהם שהשדה הזה ייקנה בכסף מלא. חשוב לאברהם שזה יהיה לדורות, שלא יוכלו האומות לטעון עליו, אומר המדרש. זה שלנו, קנינו ב- 400 שקל כסף.

הלאומיות הולכת ונרקמת לנגד עינינו, צעדים לאומיים משמעותיים. כאשר עוסקים בלאומיות, צריכים לברר מהי לאומיות ישראלית. הרי כל אומה נאחזת בקרקע ויש לה ארץ וטריטוריה וגבולות, שמבטאים שאיפות לאומיות, ריבונות ובהמשך קם צבא להגן על הגבולות וכו' – זו התחלה של אומה.

אבל מהי הלאומיות הישראלית כפי שיוצאת מבית מדרשו של אברהם אבינו. כי לאומיות עלולה להיות דבר מסוכן. הרב קוק (באורות, עמ' ס"ה) אומר שיש נטיה לאומית, שהיא חורבה ומדבר, שמצמיחה צמחים רעים. יש לאומיות שכל מה שדוחף אותה זו שנאת הזרים והשתלטנות והרצון לכבוש. אומות כאלה ש"העדרם טוב ממצאותם".

מהי הלאומיות הישראלית שלנו? אברהם מחפש שדה מאוד מסויים, שדה המכפלה. "מערת המכפלה אשר בקצה שדהו". אברהם מוצא שדה ומערה, שיש בהם משהו כפול. "ויקום שדה עפרון אשר במכפלה" אומר המדרש- "מי שקבור שם שכרו כפול ומכופל". הביטוי "מערת שדה המכפלה" חוזר כמה וכמה פעמים – אצלנו בפרשה, וכן כאשר יקברו יצחק ויעקב בפרשות בהמשך. ה"כפילות" הזאת שחוזרת שוב ושוב מעוררת מחשבות – למה כל כך מדגישים את הכפילות, את העובדה שזה האופי של השדה עד כדי כך שזה שמה? אנחנו צריכים להתרגל לכך שיש בעולם שלנו מציאות כפולה, שיש כפילות במציאות הלאומית הישראלית. כפילות שטעונה בירור. השורשים הלאומיים שלנו – האבות, נקברו בזוגות, במערה שהיא מכפלה. יש לנו אבות וגם אימהות, זה לא סתם עניין ביולוגי שיש לנו אבות ואימהות – יש לנו שני עניינים, שני שורשים, שני יסודות שבונים את האומה שלנו.

עבודת ה' סובבת סביב שני ערכים גדולים – עבודת האהבה ועבודת היראה.

מצד אחד, הנשמה שואפת אל על, שואפת לאהבה גדולה, אהבת ה', אהבת רצונותיו של הקב"ה, אהבת כל האנושות, כל האדם. אהבה שאין לה קץ ואין לה סוף. "אברהם אוהבי" – כולו אהבה, "תוכו רצוף אהבה". את כולם אוהב אברהם, לכולם הוא דואג, את כולם הוא רוצה להושיע. ובפרשת וירא, כאשר שרה דורשת לשלח את האמה ואת בנה "וירע הדבר בעיני אברהם על אודות בנו" – קשה לו לשלח, אומר רש"י. איפה האהבה?! הרצון לתקן את כולם, להושיע, לגאול, לקרב, להיות אב המון גויים. איך יתכן שאב המון גויים אינו מסוגל להכיל ילד שונה אצלו בבית?! זה מאוד קשה. זה הפוך מכל החזון של אברהם, מכל מה שהוא חולם, "ונברכו בו כל משפחות האדמה". אברהם מנסה ללמד את כולם ברכת המזון וכו', והנה פה הילד, שאני ילדתי אותו, אותו אני לא יכול לחנך, לא מסוגל לתקן?! "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה". זה מאוד קשה!

יש פה כוח אחר, כוח שרה, שקובע "כי לא ירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק". אנחנו הולכים להקים אומה, עם מורשת, עם סדרים, עם גבולות ואופי מסויים וזה אומר שיש דברים שלא יכנסו. יש יראה גדולה, יראה אדירה, מפני מה שהוא לא בדיוק מתאים, מפני מה שעלול לקלקל את הזהות המיוחדת שלנו, את החינוך האידיאלי, את המורשת שלנו, יראה אדירה. "אשה יראת ה'" האישה היא שורש יראת ה'. בזה היא תתהלל. האישה צריכה בסוף לבנות את הבית, להציב את הקירות, לתחם, לזהות ולהגדיר מה בדיוק מאפיין את הלאומיות שלנו ומה זר. אומה, מלשון אם. האמהות הן בונות את האומה, את בית ישראל.

לקנות שדה זה להתחיל להגדיר הגדרות, להשתייך לטריטוריה מסויימת, בעלת מיצרים וגבולות, זה דבר שצריך לעמוד עליו, לשמור עליו. זה דורש יראה, זה דורש גבורה, וזה ידרוש מאבקים. כי זה שלי, אני קנייתי, זה לא של כולם. רק מכוח שרה – אברהם יכול לקנות. רק מכוח היראה הזאת, האיהמות, רק מכוח הרצון לבנות אומה בעלת איפיון מסויים וגדרים, אברהם יכול לקנות את השדה. שרה – "זממה שדה ותקחהו", זה בא מכוחה.

אלא שאי אפשר בלי אברהם. זאת לא שדה רגילה – מה שנראה בעיניך כמבטא לאומיות צרה וטוטאלית, בעלת גבולות וגדרים, בעומקה – היא מלא אהבה. באמת, אברהם ושרה הם זוג וכל הרצון

העצום ואין סוף האהבה של אברהם נמצאים בעומק היראה הזאת. כותב הרב (אורות, עמ' קסט') לפעמים יש איזה רחבות לב שרוצה להכניס את כל העולם, את כל האנושות. אך צריך בדיקה, יש לשים לב שיש קודש מיוחד, מסויים של ישראל שעומד בצביונו ורק מתוך בהירותו מתפשטת החיבה והאהבה בעין טובה על כל הגוי, על כל האדם. זוהי מדתו של אברהם, של אב המון גויים. אבל אם יש התרחבות וחיבה שמאפילה על הסגולה הישראלית העליונה, זה יכול להיות הירוס נורא שצריך להתרחק ממנו. הלאומיות שלנו כפולה, היא מלאה אהבה ומלאה יראה. מלאה אברהם ומלאה שרה. לשון הרב (אורות עמ' סה): "הנטיה הלאומית בישראל היא שדה אשר ברכו ה'". זה נראה שדה, אבל ברכו ה'. "ראויה היא על ידי עבודה להצמיח את כל הגידולים הטובים שיאירו את כל העולם". שדה אשר ברכו ה'. "ראה ריח בני כריח השדה" - בפרשת תולדות זה יהיה מאוד מורכב, כי יש "איש שדה", אבל רק על יעקב נאמר "ראה ריח בני כריח השדה". גם שם האמא תברר בין שדה לשדה. בין לאומיות שעלולה להיות הרסנית, מושחתת, מלאה דמים, שתחיה על החרב, לבין שדה יעקב. חברון- זה המקום שבו אנו עושים את הצעד הראשון בהגדרת הזהות הלאומית. שם תתחיל מלכות דוד, משם כלב ינק את כוחו מול המרגלים. אבל **מאחורי** הקלעים, בנסתר, בעומק, במערה- יש המון אהבה. יש חזון אדיר בשדה הזה, בטריטוריאליות הזאת, בהגדרות הלאומיות הפנאטיות, במלחמה הקנאית של האם הלוחמת על בניה, על השטח שלה. בפנים, בעומק- מבעבעת אהבה גדולה, לכל היצורים, לכל הבריות.

אברהם ניגש לקנות את מערת המכפלה בעדינות גדולה, אפילו שבעצם זה שלו! הקב"ה הבטיח לו! הוא בא לקנות ארץ, ליצור מהלך לאומי, בכל כך הרבה עדינות, עם כל כך הרבה רצון שזה יהיה מלא ברכה.

"גר ותושב אנכי עמכם". אומר אבות דרבי נתן - איזה רוח נמוכה, איזו נפש שפלה! אומר רש"י, יש פה מסר כפול: אם תרצו - אני גר. אם לא - תושב אני, ה' הבטיח לי, מגיע לי מן הדין. גר ותושב. אברהם מדבר בעדינות, אבל יש פה לאומיות ברורה. הוא משפיל את עצמו, הוא משתחוה אל עם הארץ פעמיים "וישתחו אברהם", "וישתחו לעם הארץ לבני חת", אבל הוא מאוד נחוש, יודע בדיוק מה הוא רוצה והוא קונה ולא מוותר.

שדה המכפלה - לאומיות כפולה, מה שנגלה ומה שנכסה.

הגמרא [קידושין לא'] מספרת אודות רב יוסף שהיה קם כשהיה שומע את צעדי אמו, כי היה שומע בה את קול השכינה, "אקום מקמיה שכינתא דאתיה". ואמא היא קול השכינה. קול השכינה- העובדה שרבש"ע, עם כל זה שהוא ריבונו של כל העולם, הוא שוכן דווקא בישראל ויש לו משהו מיוחד איתנו. שכינה לשון נקבה. כלשון הגמרא בברכות [דף לה'], "אין אביו אלא הקב"ה, ואין אמו אלא כנסת ישראל". ומכוח אותן שדות, אותם יסודות אדירים של אימהות שבקרבתנו אנחנו חוזרים ויכולים לבנות לאומיות עכשוית, מזוהה ומבוררת, שבעומקה, בסתרה, מאחורי הקלעים שלה יש כסופים אדירים, עולמות של כסופים - "ארבע מאות שקל כסף". אין סוף כיסופים. כי הלאומיות שלנו אינה מלווה בארבע מאות חיילים שמלווים את עשיו לכל מקום אליו הוא הולך "וארבע מאות איש עמו" לאומיות של "שדה העמלקי", אלא בארבע מאות אחרים- של כסופים, של אהבות, של משהו הרבה יותר גדול ונשגב מהלאומיות שניכרת לנגד העין.